

Таким же органічним фоном є побутовіزمи в описі кімнати батька Оксани у новелі Ю. Клена «Яблука». Однак роль дієслів тут не така вагома. Превалює іменниковий ряд. Речі для зображення виділено такі, що багато можуть сказати про господаря. Статика зображення компенсується ретроспекцією та перспективою художніх, чітко конкретизованих деталей: *«Другий покій був великий, мебльований: вздовж стіни лавки, покриті плахтами; хіднички на підлозі; велика полиця з пугарями і келихами; в кутку образи з рушниками. Але невеличка канапа і перський коберець над нею, порушуючи загальний стиль, немов промовляли за те, що дім бодай чи не перебраний переможцем від польського магната. Посередині, ближче до вікна, стояв стіл, за яким сидів сивий за-порожець над якимись паперами. На столі горіли дві свічки в срібних поставцях. Коли Антін увійшов, за-порожець вийняв з рота люльку і спрямував на нього допитливий ...погляд»* [6].

Близьким до побутовізмів є шар лексем, пов'язаних із трудовою діяльністю. Подібною є і їх функція та кількісний склад у творах новеліста: «жнива», «служба», «торг», «праця», «товкти» (каміння), «копати» (землю), «навантажувати» (тягар), «адвокат», «інженер», «оранка», «сівба», «майстер», «майстерні», «підприємство», «каменярі», «мулярі», «теслі», «різьбарі», «ткачі», «тесати», «ткати», «винниці», «торги» тощо.

Висновки. Таким чином, Л. Мосендз із певною ощадністю, обережністю, почуттям міри використовує у малій прозі побутову лексику. Відносно нечисленна група наявних у його новелах побутовізмів має широкий діапазон стилістичного звучання: від

простої атрибутивності – до метафори, символу. У застосуванні побутової лексики помітно стилістичну схожість з іншими новелістами-вісниківцями. Загальноживана лексика, як і інші засоби художнього мовлення новел письменника, суворо підпорядкована загальній художній ідеї текстів, функціонує з повним смисловим навантаженням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Донцов Д. І. Поетка українського Рисорджименто / Д. І. Донцов // Літературна есеїстика. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2009. – С. 59–96.
2. Крупа М. П. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / М. П. Крупа. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. – 416 с.
3. Липа Ю. І. Нотатник : новели / Ю. І. Липа. – Київ : Укр. світ, 2000. – 296 с.
4. Мосендз Л. М. Відплата. Оповіді / Л. М. Мосендз. – Львів : Видавець Іван Тиктор, 1939. – С. 87–88.
5. Мосендз Л. М. Людина покірна (Homo lenis) / Л. М. Мосендз. – Львів : Видавець Іван Тиктор, 1937. – 126 с.
6. «Празька школа» : хрестоматія прозових творів [Електронний ресурс] / упоряд., передм. і приміт. В. А. Просалової. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2004. – 236 с. – Режим доступу : http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/Prague_scool.pdf. – Дата звернення: 22.07.16.
7. Самчук У. Кулак. Месники. Віднайдений рай : роман, новели, оповідання / У. Самчук. – Дрогобич : Відродження, 2009. – 488 с.

Дата надходження до редакції: 14.03.2017 р.

УДК 378. 147: 373.011. 3-051

Наталія СЯСЬКА,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету

РОЛЬ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО АСПЕКТУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглянуто формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів з урахуванням оволодіння ними соціокультурною складовою навчального процесу з іноземної мови. Особливу увагу приділено дослідженню соціокультурного аспекту як одного з основних якостей професійної підготовки, що складає основу майбутньої педагогічної спеціалізації.

Ключові слова: професійно-орієнтований, автентичний, соціокультурне портфоліо.

В статье рассматривается формирование профессионально-коммуникативной компетентности будущих учителей с учетом овладения ими социокультурной составляющей учебного процесса по иностранному языку. Особое внимание уделено исследованию социокультурного аспекта как одного из основных качеств профессиональной подготовки, составляющего основу будущей педагогической специализации.

Ключевые слова: профессионально-ориентированный, аутентичный, социокультурное портфоліо.

The formation of professional communicative competence of future teachers with considering their mastery of the socio-cultural component of the foreign language learning process is considered in this paper. The author pays attention to the study of socio-cultural aspect as one of the main qualities of professional training, which is the basis for future educational specialization.

Key words: professionally-oriented, authentic, sociocultural portfolio.

Постановка проблеми. Одним з основних пріоритетів у процесі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі має стати розвиток соціокультурної компетенції (СКК), основою якої є створення мотивації та інтересу до країнознавчої тематики, культури і традицій країни та народу, мова якого вивчається, завдяки чому формуються вміння міжкультурного спілкування. Означена компетенція стосується насамперед соціокультурних умов користування іноземною мовою. Через оволодіння правилами ввічливості, нормами, які регулюють стосунки між поколіннями, класами та соціальними групами, соціокультурний компонент має пронизувати весь процес навчання майбутнього вчителя іноземної мови.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питання формування соціокультурної компетенції як основи формування вмінь навчання в діалозі культур розглядається в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (Ю. Пасов, Н. Ішханян, Н. Бориско, Н. Скляренко, О. Тарнопольський, О. Буркова, Р. Лад, С. Крамш, Л. Шульман, Д. Лехман та ін.). Науковцями було досліджено структуру і зміст соціокультурної компетенції (О. Бурова, Н. Бориско, Н. Ішханян); описано можливі види комунікативної поведінки в іншомовних ситуаціях спілкування (Н. Скляренко, О. Тарнопольський); визначено рівні фонових і країнознавчих знань, необхідних для формування соціокультурної компетентності (Л. Гапопенко, Е. Верещагін, В. Костомаров).

Однак питання формування соціокультурної компетенції як компонента професійно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови вивчено недостатньо, а отже, дана проблема є на сьогодні досить актуальною. В літературі професійного навчання останніх років порушується питання щодо необхідності формування професійної компетентності майбутнього вчителя за допомогою різних інноваційних технологій: стратегій комунікативної поведінки в професійно значущих ситуаціях міжкультурного спілкування (Т. Астафурова); соціального проектування (В. Курбаков); англійської мовної літератури (Т. Спіріна) та ін.

Метою статті є створення соціокультурних завдань як засобу формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Соціокультурна компетенція є невід'ємною складовою комунікативної компетенції, а отже, її значення для соціалізації майбутніх учителів і підготовки їх до спілкування на міжкультурному рівні важко переоцінити.

Звертання до проблеми вивчення мови і культури одночасно не є випадковим, оскільки дозволяє вдало поєднувати елементи країнознавства з мовними явищами, що є не лише засобом комунікації, а й засобом

ознайомлення з новою дійсністю. Такий підхід до навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах здебільшого забезпечує не лише більш ефективне розв'язання практичних завдань, а й має неабиякі можливості для формування мотивації до навчання.

Головною метою навчання іноземної мови (незалежно від того, перша вона чи друга) в сучасній вищій школі є розвиток особистості, здатної використовувати іноземну мову як засіб спілкування в діалозі культур, якщо вона прагне брати участь у міжкультурній комунікації цією мовою, самостійно вдосконалюватися в іншомовній мовленнєвій діяльності. Як відомо, освіта спрямована на отримання, а в подальшому – на розширення й поглиблення країнознавчих та культурознавчих знань, що передбачають знання особливостей способу і стилю життя однолітків за кордоном, їх соціального статусу в суспільстві, національної молодіжної культури, соціальних ініціатив. П. Бех зазначає, що соціокультурна компетенція включає знання, навички та вміння критично орієнтуватися в основних відмінностях, особливостях, перевагах та досягненнях культур країн, мова яких вивчається як іноземна, та культур народів України, обґрунтовувати свою думку щодо нової культури і порівнюваних культур у цілому, розуміти реалії культури, що вивчається, толерантно, з повагою ставитися до інших культур [1, с. 35-36]. Соціолінгвістична компетенція розглядається вченим як знання, навички і вміння інтерпретувати та використовувати мовні й мовленнєві одиниці, тексти та ситуації з урахуванням лінгвокраїнознавчих реалій і соціолінгвістичних родових, вікових, професійних, національних та територіальних особливостей тих, хто спілкується. Виховання засобами іноземної мови передбачає підвищення культури мовленнєвого спілкування в процесі оволодіння прийнятими правилами мовленнєвого етикету, формування шанобливого ставлення до національних традицій, звичаїв представників іншого соціокультурного середовища.

Таким чином, на заняттях варто використовувати такі форми роботи, як створення мотиваційної установки до навчання; постановка навчальної проблеми, використання проблемних завдань; диференціація навчання; індивідуальна робота та робота у творчих групах; захист індивідуальних і колективних проєктів; створення на занятті ситуацій успіху, співробітництва, діалогу, самооцінки; використання інтерактивних форм навчання; співпраця всіх без винятку учнів, спонукання їх до пошуку істини, розв'язання проблем.

Аудіовізуальні засоби навчання – один із засобів освітніх технологій навчання з використанням розроблених аудіовізуальних навчальних матеріалів [2]. До аудіовізуальних засобів відносять телевізійні передачі й фільми, відеофільми, відеофрагменти та навчальні фільми. Інформаційні технології пропонують необмежену кількість можливостей для урізноманітнення та інтенсифікації навчального процесу. Їх використання на заняттях з іноземної мови сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, спонукає до активності та креативності, підвищує мотивацію до вивчення мови та поглиблює міжпредметні зв'язки. Саме аудіовізуальні засоби створюють надзвичайно широкі можливості для формування як країнознавчих, так і лінгвокраїнознавчих компетенцій.

Усі компоненти соціокультурної компетенції взаємопов'язані через поняття культурного та соціального контекстів, а отже, оволодіння ними має відбуватися комплексно. Якщо контекст культури передбачає знання реалій, загальних для всього народу-носія, то соціальний контекст – це знання конкретних соціальних умов спілкування, прийнятих у країні, мова якої вивчається. Зважаючи на це, соціокультурна компетенція є вмінням людини усвідомлено враховувати знання соціального і культурного контекстів країни у процесі іншомовного спілкування. Усе це свідчить про те, що, з одного боку, необхідна подальша робота з відбору матеріалів, які сприяють соціокультурному навчанню, а з іншого – про необхідність приділяти більше уваги розвитку соціокультурної професійно-орієнтованої компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. Це насамперед вимагає розробки інноваційних технологій, які б озброїли майбутнього вчителя, усунули згадані вище труднощі та дозволили б йому ефективно формувати СКК учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Однією із таких інноваційних технологій є соціокультурні завдання, які спонукають студента до самостійного пошуку необхідної соціокультурної інформації, її інтерпретації. На нашу думку, вони можуть бути пошуково-ігровими, пізнавальними та творчими. Усі типи соціокультурних завдань сприяють активізації мовленнєвої діяльності студентів, удосконаленню таких мовленнєвих операцій, як порівняння, синтез, аналіз, абстрагування, узагальнення, систематизація, під час зіставлення різних культур у різноманітних видах інтелектуальної діяльності. Такі завдання можуть будуватися на основі статей, соціокультурних текстів та коментарів, оголошень, реклами, квитків на різні види транспорту, театральних вистав, карикатур, літературних ілюстрацій, символів і знаків тощо.

Оскільки запропоновані завдання мають пошуковий характер, інструкції до них повинні спрямувати студентів на пошук певної інформації, наприклад:

- a) *Read the letter and find out more about ...;*
- в) *Read the information and find out the origin of ...;*
- с) *Read the text and do some individual research about ...*

Соціокультурний аспект пошукових завдань може бути виражений у таких інструкціях:

a) *Say if any Ukrainian musician had a tragic fate as John Lennon had;*

в) *Look at the sights and guess which of them are likely to be seen at the British Museum. Say what rules they express. How are similar rules expressed in a Ukrainian museum.*

Творчі пошукові соціокультурні завдання формуються у спільній, колективній творчості студентів, яка потребує від них пошуку вирішення проблеми, побудови проекту, різноманітних рольових ігор, психодрами тощо, наприклад:

a) *Read the article "the Role of a Child" and discuss the priorities in child-raising in the USA and Ukraine;*

в) *Read the shopping list and decide what national American dish can be cooked of the products in it. Say on what important occasion it happens. Give a recipe of a national Ukrainian dish and say what event it is meant for;*

с) *Loot at the picture of the national memorial in South Dakota. What presidents of the USA can you see?*

Find out more about these presidents and comment on their role in the history of the country. Design a historical chronicle.

Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів буде ефективним у ході систематичного виконання вправ, які передбачають розвиток таких умінь:

- проведення паралелей між культурами;
- вибір соціокультурних явищ відповідно до завдань учителя;
- оцінювання соціокультурних подій та знаходження відмінностей;
- висловлення власної думки та власного відношення до історичних подій іншомовної культури;
- формування асоціативних умінь та естетичних почуттів;
- формування позитивного відношення до культури мови, що вивчається;
- інтерпретування соціокультурної інформації з метою формування вмінь критичного мислення;
- коментування іншомовного матеріалу соціокультурного змісту;
- вирішення соціокультурних завдань в умовних комунікативних ситуаціях.

Ефективним засобом формування соціокультурної компетенції також може бути створення викладачем власного соціокультурного портфоліо. Викладачеві іноземної мови слід розробити його й постійно доповнювати педагогічними прийомами, технологіями, напрацюваннями. Соціокультурне портфоліо являє собою папку, де зібрано найрізноманітнішу інформацію соціокультурної спрямованості, зокрема вірші, пісні, тестові завдання, тексти для читання та аудіювання тощо.

Висновки. Сучасний учитель іноземної мови не відбудеться як професіонал і як особистість, якщо не усвідомить, що без такої інтегральної якості, як соціокультурна компетенція, ні про яку ефективність педагогічної праці не може бути й мови. Формування СКК доцільно реалізувати в рамках основної професійної підготовки, тобто на тому предметному змісті, який складає основу майбутньої педагогічної спеціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех П. З позицій комунікативної орієнтації / П. Бех // *Іноземні мови в навчальних закладах*. – 2002. – № 1–2. – С. 34–40.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях [Електронний ресурс] / А. І. Кузьмінський. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/>.
3. Ларіонова О. І. Особливості формування соціокультурної компетенції у немовному ВНЗ на матеріалі іноземної мови [Електронний ресурс] / О. І. Ларіонова // *Матеріали конференції «Ключові проблеми сучасної науки – 2009»*. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.
4. Common European Framework of reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Strasbourg, 2002. – 326 p.

Дата надходження до редакції: 14.03.2017 р.